

TUL.LIO SAN MARTINO I SARACCO

(Geògraf)

**E**n aquest treball s'analitza a grans trets l'evolució de l'ús del sòl al municipi d'Arbúcies en les diferents ocupacions (conreus, pastures, bosc i altres) i en el període 1945-1984.

Es pretén observar la dinàmica del sòl en general però especialment del sòl agrari; de les tres ocupacions agràries del sòl s'analitzarà particularment l'agrícola, deixant per una altra ocasió la forestal i la ramadera, tot i fent-ne un comentari general.

Aquesta descripció de la distribució de la superfície agrària municipal d'Arbúcies ha de servir a l'objectiu principal del treball, que és: 1) apreciar els canvis i les permanències en el padró agrari, així com les conseqüències que han provocat en el panorama del terme municipal en el període 1945-1984. 2) comparar la dinàmica de cada ocupació o aprofitament del sòl al terme municipal respecte a l'evolució que aquesta ocupació ha tingut al total comarcal i al conjunt català. 3) constatar com les característiques de l'evolució de la utilització del sòl a Arbúcies responen als canvis i les transformacions esdevingudes, des de finals de la dècada dels cinquanta, a tot l'àmbit socio-econòmic de Catalunya però, especialment, en el sector de la producció agrària.

Aquests canvis corresponen a un procés que s'inicia amb la consolidació de la crisi de l'agricultura tradicional, els començaments de la qual es poden situar l'any 1952 (veure L. Benelbas, obra citada a la bibliografia), i que consisteix en la integració de l'activitat agrària catalana dins del conjunt del sistema econòmic (consum creixent d'«inputs» aliens al sector), el qual és un element de ruptura amb l'elevat nivell d'autosuficiència (gairebé tots els «inputs» provenien del mateix sector) que caracteritzava el sistema anterior.

Brunet, a l'obra «L'agricultura catalana, estudi econòmic» citada a la bibliografia, senyala que «el take-off industrial no es produeix amb prou força i claredat fins a la fi de la dècada dels 50; l'impacte d'aquest procés el rep l'agricultura per dos costats: per la banda dels factors productius i per la banda dels seus productes». Quant a aquest impacte i pel que fa a la demanda dels productes agrícoles interessa, per aquest treball, ressaltar el següent: «l'increment de la venda originada pel procés de creixement econòmic incrementà i modificà l'estructura de la demanda d'aquests productes; l'augment de la demanda de proteïna animal ha requerit una reorientació de l'activitat productiva de les explotacions agrícoles» (Brunet, mateixa cita).

És a dir, l'agricultura catalana a partir els 60 s'adapta a la demanda canviant d'una població urbana en creixement que, en veure augmentat el seu poder adquisitiu, canvia qualitativament els seus hàbits alimentaris: substitueix el consum de proteïnes vegetals per proteïnes animals amb una més gran facilitat de digestió.

*Quant als principals canvis en el comportament dels factors agrícoles, a partir dels anys seixanta, interessa ressaltar els següents: dedicació de les persones joves del món rural a activitats no agrícoles; canvis de conreus; canvis en la composició de la producció agrícola, incrementant el pes de la que prové del subsector ramader; desaparició d'explotacions agrícoles.*

*L'anàlisi que es fa en aquest treball hauria de permetre fer previsions sobre el procés de transformacions i canvis en l'aprofitament de les terres realitzat al terme municipal d'Arbúcies.*

## CARACTERÍSTIQUES GENERALS DEL MUNICIPI

El terme municipal d'Arbúcies és situat al vessant Nord del massís del Montseny, té com a eix la vall de la riera d'Arbúcies i fa la separació de les Guilleries. És molt accidentat i feréstec; és delimitat (veure mapa A i B) pel Montseny, pel coll de Ravell, pel pla de les Arenes a les Guilleries, pels cims de Joanet i per la serra de Malhivern i Montsoriu, a l'extrem Sud. La vall d'Arbúcies és oberta només al SE per on s'escola la riera del seu nom i per on passa la carretera cap a Hostalric; en sentit invers és, també, la carretera que, biforcada, mena a St. Hilari i a les Guilleries o a St. Hilari i a Vic pel Coll de Ravell.

El terme és drenat per la riera d'Arbúcies que és pot considerar un corrent fluvial pròpiament dit: neix al massís del Matagalls i li aflueixen, almenys, un torrent i dues rieres (veure mapa A).

El relleu, que és molt accidentat, arriba en el Montseny a 1700 m. d'alçada (veure mapa B). Després davalla fins a 800-1000 metres a la part nord del municipi i a partir d'aquí descén fins a una alçada de 200-400 metres que correspon a la part sudoccidental. La vila d'Arbúcies es troba assentada al sector més pla i més baix del conjunt del terme municipal.

Quant als aspectes edafològics s'ha de dir que l'àrea en qüestió forma part d'una zona bastant homogènia, ja que la majoria dels sòls es formen a partir de la mateixa roca mare (granit, pissarra), provinent d'un antic massís paleozòic, que es va fracturar i va produir una depressió o falla, el Pla de la Selva, entre dues zones elevades: la serralada litoral i el vessant nord

del massís del Montseny i el massís de les Guilleries. Si Santa Coloma de Farners és al peu d'aquesta falla i està com empotrada en una vall, Arbúcies està encara més endinsada, al peu del Montseny, en la vall que fa la separació de les Guilleries.

Els sòls d'aquesta zona tenen un pH que varia entre 5,5 i 7 és dir donen una reacció mitjanament àcida o neutra. Tals condicions naturals expliquen, en part, l'àmplia adaptació de diferents tipus de plantes que confereixen al terme i, pràcticament a tota la comarca de la Selva, un caràcter singular des del punt de vista forestal però, també, botànic i paisatgístic.

La climatologia té com a principal característica, al terme municipal d'Arbúcies, l'avantatge de tenir aplegades l'humitat centro-europea i la temperatura del clima mediterrani, cosa que dona a la zona unes condicions molt favorables per al desenvolupament de les plantes.

Quant a la distribució de la superfície, a diferència d'altres llocs, el plàcid paisatge d'Arbúcies amb les típiques masies i terres de conreu rodejades de bosc, mostra com l'equilibri que hi ha entre l'activitat agrícola i ramadera i les superfícies forestals és diferent de la resta del territori tant a nivell comarcal com de Catalunya. Observem el quadre següent corresponent a l'any 1975:

Superfície	Arbúcies	La Selva	Catalunya
Agrícola	8,0%	17,5%	34,5%
Forestal	62,5%	62,0%	30,5%
Pastures	1,5%	4,5%	12,5%
Altres ocupacions	28,0%	16,0%	22,5%

Font: Arbúcies, veure taula n° 5  
La Selva i Catalunya: Majoral, R, 1980, p. 136

Hi veiem com els conreus no ocupen més enllà del 8% de la superfície total, menys que la meitat que a la comarca i menys de la quarta part que a Catalunya; la superfície forestal representa el 62,5% del total, quasi el doble que a Catalunya i, gairebé, el triple que a l'Estat espanyol (24%). En relació a la mitjana de la comarca l'ocupació forestal és pràcticament la mateixa. En un mapa de base municipal de la Selva (veure mapa D) i amb un sistema de bandes proporcionals (veure mapa E) hem representat els percentatges (veure taula 1) de cadascuna de les principals ocupacions del sòl. Ressalta el predomini de l'ocupació forestal a gairebé tots els municipis. No hi ha dubte que la comarca, i per tant el terme d'Arbúcies, fa honor al seu nom de «la Selva». S'ha conservat el patrimoni natural i econòmic que és el bosc, fet molt important en tant que element indispensable per la pròpia activitat agrícola i ramadera: en cas de desaparèixer, l'erosió acabaria fent-la impossible.

El terme municipal posseeix una divisió territorial (veure mapa C) que coincideix amb les entitats de població que figuren en el desglossament intramunicipal dels Nomencladors de població dels anys 1960 i 1970. Es tracta dels «veïnats»: fan pensar a les «partides» de molts municipis de Catalunya. Una partida és una part de la superfície municipal que conté diverses parcel·les de diferents propietaris que per determinades característiques físiques o humanes es diferencien d'altres sectors propers. D'aquesta manera els pagesos poden situar llur propietat i pot ser també el mitjà usat pel cadastre per classificar cada parcel·la.

## EVOLUCIÓ DE L'ÚS DEL SÒL EN GENERAL

Una ràpida ullada al gràfic I mostra de seguida que la massa arbòria ha ocupat des de 1945 (i des de molt abans) més del 50% de la superfície total. És la característica principal de gairebé tots els municipis de la comarca de la Selva: el predomini

de l'ocupació forestal. El gràfic descobreix, també, com al terme municipal d'Arbúcies, els diversos aprofitaments de la terra han variat considerablement els darrers 40 anys (1945-1984). En aquest període i en relació a la superfície total del municipi, els boscs augmenten del 51% al 69% i les altres ocupacions del 19% al 28%; en canvi els conreus disminueixen del 16% al 2,5% i les pastures del 14% al 0,5%. El gràfic V expressa clarament la transformació d'utilització del sòl que s'està comentant.

Veient els gràfics citats s'observa que els canvis i les transformacions de la superfície de conreu i de l'àrea de pastures ha repercutit en un augment tant a l'àrea de bosc com d'altres superfícies (rius i estanys, rocam, vies de comunicació i superfície edificada). S'observa, també, que aquests canvis corresponen al procés de transformació socio-econòmica que es realitza a Catalunya a partir dels anys seixanta i, concretament, al sector agrari (agrícola, ramader i forestal) d'Arbúcies que agafa embranzida a partir de la meitat de la dècada citada.

En efecte, entre 1945 i 1984 el canvi d'aprofitament del sòl a Catalunya ha afectat, en termes absoluts, 128204 Ha amb un pes relatiu del 4% de la superfície total (Majoral, R. 1980, p. 134). Però al terme municipal d'Arbúcies les 2246 Ha que han transformat llur ocupació representen el 27% de la superfície total. Aquest valor, prou important, demostra la força del procés de canvi i fa preveure que l'increment de les superfícies forestals i del creixement urbà continuarà en els anys vinents.

Analitzem a continuació l'evolució de cada ús del sòl, deixant per un altre capítol la superfície conreada.

**El Bosc:** Els canvis més importants han tingut lloc els darrers vint anys (1964-1984) en què la superfície boscosa ha fet un salt quantitatiu. Fent índex 100 en la xifra de l'any 1968 tenim que l'any 1976 l'índex és 119 i l'any 1984 és 126 (si

considerem pel 1984 la superfície que indica el S.E.A. de Sta. Coloma de Farners —6630 Ha— (l'índex és 141).

Aquest important increment de les àrees forestals és conseqüència de l'èxode rural en les zones de muntanya, en les terres marginals o pastures inicialment o conjunturalment roturades pels conreus (quintàs, artigues, feixes) que han estat repoblades per tornar a ser boscs i, també, al pla on arbres de creixement ràpid s'han extès en forma de plantacions, per les terres de cultiu de petites explotacions abandonades pels seus propietaris o masovers.

Aquest fenomen representa un dels principals canvis en el comportament dels factors agrícoles a partir dels anys seixanta. Es tracta de la disminució de la mà d'obra agrícol·la deguda a l'èxode rural o, si més no, a la dedicació de les persones joves del món rural a activitats no agrícoles.

Els ritmes forts de disminució de mà d'obra es produïren a la fi dels cinquanta i a començament del seixanta. La desaparició d'explotacions sol seguir a la disminució de mà d'obra amb uns anys de desfàs (10 a 20 anys). Així, doncs, el ritme de disminució de les explotacions agrícoles fou més fort cap a la fi dels seixanta (CEP, Fundació, 1980).

Això explica com, a partir de 1968 aproximadament, determinades terres es deixen de conrear per part d'aquells qui han abandonat l'agricultura com a activitat econòmica; aquestes terres esdevenen ermes en el cas de terrenys de difícil accés o de poca qualitat, o bé passen, mitjançant compra o arrendament, a formar part d'altres explotacions.

Atès que no interessa aquí tractar el bosc des d'un punt de vista ecològic sinó solament de la seva importància econòmica cal donar una explicació sobre les possibilitats de l'explotació forestal al terme municipal d'Arbúcies. Això vol dir parlar de les espècies dominants que ocupen la superfície forestal municipal i que són susceptibles d'un aprofitament econòmic.

La distribució de la superfície forestal per espècies dominants a nivell comarcal i de Catalunya és:

	La Selva Catalunya	
CONÍFERES (pins, avets, cedres i xiprers)	33%	69,5%
FRONDOSES (castanyer, faig, roure, alzina, suro, plàtan, pollancre, salze, vern, oms)	67%	30,5%

(González, E. 1984)

Al municipi d'Arbúcies, tal com esdevé a la resta de la comarca de la Selva, predominen unes espècies de frondoses que no produeixen fusta de bona qualitat, sinó llenyes. Solament els arbres de ribera, especialment el pollancre i el plàtan, donen bona fusta però ocupen poca superfície. Però és que, a més, tampoc la fusta de les coníferes no és molt bona i les repoblacions de noves espècies encara són joves i no produeixen. A excepció de les espècies de creixement molt ràpid, el fruit de les explotacions el colliran les generacions venidores. Amb les noves repoblacions d'espècies de creixement ràpid, s'anirà millorant l'actual situació de baixa rendibilitat d'aquests boscos.

Així doncs, el problema bàsic dels boscos del terme municipal d'Arbúcies, com dels de la comarca, és l'escassa rendibilitat a causa del poc valor dels productes obtinguts, en la seva major part llenyes o fustes de baixa qualitat i petits diàmetres. Aquesta baixa rendibilitat ve agreujada per l'accidentat relleu de la comarca, ja que d'una banda les despeses d'explotació dels boscos del terme són superiors a les dels grans boscos de la plana centroeuropea, i d'altra no permet l'existència de grans masses ordenades per l'extrema variabilitat ecològica.

**Les pastures:** L'evolució de la superfície de pastures, que tendeix a baixar, ha estat la següent: 1109 ha l'any 1945, 994 ha el 1963, 160 ha el 1976 i 30 ha el 1984. Entre 1963 i 1968 la disminució és del

20%; però és partit de 1968 que la davallada s'accelera. Fent índex 100 a l'any 1968, tenim que l'any 1976 la superfície és 20 i l'any 1984 és 5 (veure gràfics I i V).

El canvi ha estat substancial. L'any 1943 Salvador Llobet, referint-se a la pluviositat i a la litologia d'Arbúcies, escrivia: «las siembras, la principal de las cuales son los prados, que llegan hasta Breda (pag. 354)», «son cultivos fundamentales los prados de regadio, sobre todo en los municipios de Arbúcies y Riells (pag. 272)», «en Arbúcies los prados son abundantes (pag. 283)» (Llobet, S. 1943). En efecte, entre 1945 i 1955, els prats i les pastures ocupaven extensions importants del terme municipal. La ramaderia provocava «la constante demanda de terreno para el alimento en verde necesario para el ganado vacuno (id. ant.)».

Es tractava del sistema ramader de les masies de la muntanya baixa i del pla amb una gran varietat d'espècies en relació amb el caràcter autàrquic del mas: règim extensiu, de pastura lliure, d'autoconsum i, pràcticament nul·la comercialització.

L'any 1954, Maria de Tura Bolós escriu sobre Arbúcies: «el sistema ramader experimenta en aquests moments una marcada evolució. Va essent substituït per l'explotació intensiva del bestiar vacú per a la producció de carn i llet amb destinació a les ciutats de Barcelona i Girona» (Bolós, M.Y. 1964). Aquest canvi porta, a partir de finals dels anys cinquanta, una variació profunda en el sistema ramader, que passa de semiestabulat i d'explotador de les pastures a un règim d'estabulació absoluta. D'aquí deriva la gran importància adquirida pels farratges.

El retrocés continuat dels darrers anys de la superfície de pastures al terme municipal d'Arbúcies és conseqüència, per tant, de la seva vinculació a l'evolució del sector ramader. No solament això sinó que, com a la resta de Catalunya, la ramaderia és, també, el motor de les principals transformacions ocorregudes en el sector agrí-

cola. En efecte, les espècies animals es mecanitzen, es tecnifiquen i es comercialitzen; les formes d'explotació tradicional s'eliminen, l'agricultura d'autoconsum es redueix cada cop més, les produccions locals es lliuren al mercat i aquest és assegurat per uns centres de consum en creixement continuat.

Cal, per tant, destacar la poca importància actual de les pastures a causa del predomini, al municipi d'Arbúcies, fet comú a tota la comarca, de la ramaderia intensiva, inclús la del vaquí, allotjada permanentment i la reducció experimentada per la ramaderia extensiva de pastura, limitada aquests moments a uns quants ramats d'ovelles.

**La superfície urbana:** Tractant-se d'un treball sobre el sòl agrari podria semblar impropi parlar de les altres ocupacions del sòl (rius i estanys, rocam, vies de comunicació i superfície edificada) i, d'entre elles, de la superfície urbana.

Tanmateix interessa parlar, en aquest cas, de l'evolució de l'ocupació urbana per la importància del seu creixement i pel condicionament que significa en el tipus i la qualitat d'aquest creixement. Condicionament que es pot concretar en els dos aspectes següents. D'una banda els canvis introduïts en l'estructura territorial del municipi, durant el temps de les transformacions que ha sofert el conjunt de l'economia catalana, donen com a resultat l'irreversibilitat del procés. En efecte, les modificacions urbanístiques registrades a Arbúcies entre 1945 i 1984 no són solament conseqüència del desenvolupament del sector industrial i dels serveis sinó, també, causa en la pròpia direcció i consolidació del procés de canvis. D'altra banda el pes de l'ocupació urbana trenca amb una realitat social i econòmica que, encara en 1954, tenia les característiques següents: «L'agricultura, ben desenvolupada però encara dintre d'un marc netament tradicional, dona lloc a una manera de viure pagesa del tot semblant a la del Pirineu; particularment en el sector de la

muntanya mitjana, l'explotació es realitza com allí en masos de caràcter complex autàrquic i familiar» (Soler Sabaris, Ed. 1964). Es tracta de l'acabament d'«una manera de viure pagesa»: la societat i la vida urbana, conduïdes pel teixit urbà penetren al camp. Entre les malles del teixit urbà persisteixen solament illes de ruralitat pura.

El gràfic III presenta la distribució percentual, en relació a la superfície total del municipi, de les «altres ocupacions». La superfície urbana que interessa analitzar és representada al gràfic pel «terreny no agrícola». És evident que són més susceptibles d'un canvi d'aprofitament els «erms» i el «terreny no agrícola» que el «terreny no productiu» i els «rius i estanys». El gràfic citat mostra com l'augment de les «altres ocupacions» és atribuïble totalment a la superfície urbana que, a més d'invasió conreus i pastures, ocupa també terres ermes. Entre 1944 i 1984 la superfície urbana s'ha engrandit un 500%. El canvi més important ha tingut lloc els darrers vint anys (1964-1984): fent índex 100 en la xifra de l'any 1968, podem veure com l'any 1976 la superfície és 180 i l'any 1984 és 270. El gràfic V expressa clarament la transformació de l'ocupació urbana que s'està comentant.

Observem el quadre següent corresponent a l'any 1980:

Superfície total	Arbúcies	La Selva
erms	5,5%	2,5%
no productiva	9,5%	3,5%
no agrícola (urbana)	10,0%	7,5%
rius i estanys	2,0%	2,5%
resta	73,0%	84,5%

Font: Arbúcies, veure taula n° 7  
la Selva: «Estadística agrària de les comarques gironines, 1981».

Veiem com la superfície urbana ocupa un 10% de la superfície total del municipi d'Arbúcies, gairebé una tercera part més que la que ocupa al total comarcal i una quarta part més que al conjunt català (8%). Són dades que confirmen el pes del

sector urbà en l'economia del municipi i que permeten afirmar que, en el període 1945-1984, la producció agrària (agrícola, ramadera i forestal) no ha estat l'únic agent generador de riquesa al terme municipal. Les activitats del sector secundari i terciari han tingut un paper econòmic important.

Salvador Llobet a l'obra citada anteriorment ja parla de la importància de la indústria i dels serveis a Arbúcies: existeixen, escriu l'any 1943, «dos pequeñas indústries textiles...; pero una industria típica, de positivo valor geográfico y que cada día va adquiriendo más importancia...; es la de carrocería». Més endavant afirma que «la industria tiene un amplio campo para continuar su progreso actual». Quant a les condicions del nucli urbà «todo es garantía de que la marcha progresiva de Arbúcies continuará como hasta ahora, y su urbanización irá extendiéndose alrededor del poblamiento histórico». Més tard Maria de Tura Bolós, a l'obra ja citada anteriorment, escriu, l'any 1954: «en l'actualitat a Arbúcies les indústries totalitzen 629 treballadors, dels quals 135 estan empleats en les serres que exploten la fusta dels boscos de la regió, en la construcció de carrosseries d'automòbil i botes, portadores i altres objectes de fusta i 285 en la indústria siderometal·lúrgica». El mateix any també es mencionen les activitats terciàries: «ultra l'explotació de la terra i del bosc, aquesta població es beneficia de l'afluència de forasters a l'estiu».

L'impacte d'aquest procés, que creix ininterrompudament durant la dècada dels seixanta, el rep la superfície municipal per la demanda d'ocupació de sòl per a usos diversos: terrenys industrials, zones residencials, urbanitzacions, àrees comercials, instal·lacions d'equipaments, vies de comunicació, edificacions, etc.

En els darrers 10 anys (1974-1984) al creixement quantitatiu s'ha afegit l'exigència qualitativa: millora de la qualitat de vida i de l'educació, superació de déficits socials, consolidació de l'estructura edu-

cativa i esportiva, creació infraestructura cultural bàsica, potenciament àmbit assistencial i sanitari, adequació hisendística, etc.

## EVOLUCIÓ DE LA SUPERFÍCIE CONREADA

Es tractaria ara d'analitzar la localització intramunicipal de la producció agrícola, així com l'evolució de les superfícies dedicades als diferents productes entre 1945 i 1984 amb especial èmfasi pels darrers vint anys; paral·lelament, estudiar aquesta dinàmica respecte a l'evolució que la superfície conreada ha tingut en el conjunt català. Però la impossibilitat d'obtenir informació sobre la divisió territorial intramunicipal d'Arbúcies no permet de ressaltar les zones i les àrees on es concentra la major part de la producció que es considera. Això porta a haver de renunciar també a veure en quins sectors del municipi s'operen els canvis amb més gran intensitat.

Feta aquesta consideració, a l'apartat que segueix s'analitza la superfície cultivable al terme municipal d'Arbúcies, l'evolució de cada tipus de conreu respecte al mateix cas de la comarca i de Catalunya, la relació amb el patró de conreus tradicional i el lligam amb el conjunt de transformacions que ha sofert l'agricultura catalana en el període objecte de l'anàlisi.

Com diu Benet, «no hi ha dubte que la capacitat productiva d'una determinada agricultura depèn, en bona part, de la superfície apta pel cultiu de què disposa» (C.E.P. 1980). El terme municipal d'Arbúcies compta l'any 1975 amb 687 ha de terres de conreu (veure taula n° 5), que representen un 8% de la seva superfície geogràfica. Fent la comparació amb el total comarcal selvatà i amb el conjunt català, hom s'adona que Arbúcies pateix una notable manca del recurs terra cultivable, ja que en aquells casos les terres cultivables assoleixen un 17,5% i un 34,5% respectivament (el conjunt de l'Estat és d'un 41%) (Veure capítol «Característiques ge-

nerals del municipi».

Un altre aspecte qualitatiu es concreta en l'anàlisi de les diferències que s'observen a Arbúcies, a la Selva i a Catalunya pel que fa a les superfícies «en guaret i terres no ocupades». Sense entrar en raons tecnològiques es pot afirmar que la superfície cultivable d'una zona concreta serà molt més ben aprofitada com més petita sigui la part que en tingui de guaret.

En el quadre següent s'expressa la superfície del guaret a Arbúcies, a la Selva i a Catalunya:

1968	sup. guaret	sup. cultius	participació
Arbúcies	673	1092	62,0
la Selva	1805	17412	11,0
Catalunya	123800	1141500	10,84

1976	sup. guaret	sup. cultius	participació
Arbúcies	393	687	57,0
la Selva	1520	13788	9,0
Catalunya	82895	1029166	8,0

Font: Arbúcies, veure taula n° 6  
la Selva, Geo. Comarcal, R. Majoral  
Catalunya, «L'agricultura catalana», pag. 30.

Al terme municipal d'Arbúcies les terres en guaret eren un 62% del total de la superfície conreada l'any 1968 i un 57,0% l'any 1975, mentre que per la comarca i per Catalunya i pels mateixos anys, aquests percentatges eren de 10-11% i 8-9% respectivament. Això fa que la inferioritat en la dotació general de terres cultivables a Arbúcies, mencionada més amunt, augmenti substancialment. Cal recordar que l'any 1975 dues terceres parts de la superfície total del terme d'Arbúcies són cobertes per zona forestal; una quarta part són terrenys improductius o és destinada a usos no agrícoles. Finalment, un escàs 10% restant es destina, encara, a terrenys de conreu i pastures.

Reunides les dues constatacions —la in-

fradotació quantitativa i l'excés de guaret— hom haurà de pensar que Arbúcies no és un municipi agrícola. Veiem-ne l'evolució.

En el període 1945-1963 la superfície conreada disminueix del 16% al 13% del total municipal (veure gràfic I). Eren els anys precedents a l'impacte industrial a l'agricultura. Els cereals ocupaven la major part de les terres de conreu (veure taula 3 i gràfic II). El municipi d'Arbúcies tenia més de 250 ha de cereals regats: es collia blat, sègol i, en menys quantitat, ordi i civada. La vinya tenia una importància notable: «donde existe mayor cantidad de vid es en Arbucias, en las masías de término, diseminadas por la montaña», (Llobet, S., 1943). A la Geografía de Catalunya de AEDOS, pág. 450, es parla de 221 ha (?) en els anys 1954-55. Els fruiters, «en las vertientes de las rieras de Arbucias y Breda, y en Viladrau, los manzanos son abundantes, plantados en hileras dentro de los prados (S. Llobet)», representaven gairebé una desena part de les terres de conreu.

Cap al final del període era ben patent la tendència a la reducció dels cereals i a l'increment dels farratges i del blat de moro en relació amb la importància del bestiar.

A partir de la meitat dels anys seixanta la situació canvia radicalment. Fent índex 100 en l'any 1968, tenim que l'any 1976 l'índex és 63 i l'any 1984 és 21 (veure gràfic V). Actualment els conreus ocupen solament un 2,5% de la superfície geogràfica del municipi; més de la meitat són conreus farratgers cosa que té més a veure amb l'explotació ramadera que amb l'agrícola.

Per explicar aquesta forta disminució de les terres cultivables és insuficient l'anàlisi de l'evolució i els canvis operats en l'oferta agrària a Arbúcies. Això vol dir, com ho explica L. Benelbas per Catalunya (Benelbas, 1981), que el fet no és solament el resultat de les adaptacions de la producció, per importants que siguin, que el sector agrari a Arbúcies ha anat fent per mo-

dificar la seva oferta a mesura que el procés de creixement econòmic, iniciat els seixanta, ho ha exigint. Hi intervenen factors aliens al sector agrari.

Es podrien trobar les causes en una relativament moderna vocació no agrícola dels habitants d'Arbúcies. En efecte, d'una banda l'escolament d'una «manera de viure pagesa» produït per la penetració del teixit urbà al camp; d'altra la dificultat d'unes terres granfiques, poroses, àcides, dolentes pels cultius, han inclinat l'aprofitament del sòl cap a les activitats més aptes.

Superada la necessitat d'autoabastament, Arbúcies, com també tota l'àrea del Montseny-Guilleries, s'orienten cap a l'explotació forestal i el creixement urbà, cap a l'interès econòmic però, també, ecològic del bosc, cap a l'obertura al turisme interior, català i qualificat, cap a la instal·lació d'indústries lleugeres. Contribueixen a aquesta orientació els canvis en els hàbits alimentaris, els progressos tècnics i la facilitat del transport horitzontal, que han fet possible l'expansió de les àrees de producció lluny dels centres de consum. Finalment la dinàmica pròpia del sistema que té les seves condicions de funcionament: selecció de les activitats econòmiques que la productivitat i la rendibilitat han anat imposant en un marc durament competitiu i capitalista.

Analitzem a continuació, de manera detallada, l'evolució per cadascun dels principals conreus al terme municipal d'Arbúcies, prenent com a punt de partida el gràfic IV en el qual fent índex 100 en les xifres de l'any 1945, s'ha cercat l'evolució de la superfície d'aquests conreus. Una ràpida ullada mostra de seguida que només augmenten superfície dels conreus farratgers i hortalisses, mentre els conreus tradicionals, base de l'alimentació fins fa pocs anys, han reculat ostensiblement.

Els canvis més importants han tingut lloc, però, els darrers vint anys (1964-1984). El cereals ocupaven, al nostre municipi l'any 1968, una superfície doble de l'ac-

tual, a diferència de Catalunya en què ocupaven una superfície semblant a l'actual. Però, tant en un cas com en l'altre, les diferents espècies han estat afectades pel mateix canvi: el blat, de conreu principal a secundari; l'ordi, de conreu secundari a principal; el blat de moro en franca progressió.

Les lleguminoses per a gra que ocupaven el 1968 el 6% de la superfície conreada, han anat decreixen fins a deixar-se de cultivar a Arbúcies. A Catalunya el procés ha estat semblant però han quedat reduïdes a la meitat.

La reducció de les patates és semblant a l'anterior; a Arbúcies la producció pràcticament s'extingeix i a Catalunya es manté constant després de baixar fortament entre el 1940 i 1960. Les causes de la reducció dels tres conreus esmentats fins ara, cal buscar-les en el canvi dels hàbits alimentaris de la població, amb la consegüent disminució del consum, tal com s'ha esdevingut amb el pa, les patates, les lleties, els cigrons, etc.

Les hortalisses augmenten el conreu de manera continuada i incrementen una quarta part la seva extensió mentre a Catalunya quasi la doblen.

Els conreus farratgers guanyen terreny considerablement augmentant la superfície d'un 50% en relació a 1968. A Catalunya la pujada és, encara, més important: passen d'índex 100 a índex 160. Com ja s'ha dit, existeix una estreta relació entre l'àrea de conreus farratgers i la ramaderia bovina.

Els canvis han estat més forts per la vinya i l'olivera que l'any 1968 sumaven plegades el 6'5% de la superfície conreada i que actualment pràcticament han desaparegut del municipi. A Catalunya que encara els anys 30 sumaven plegades quasi el 50% de la superfície conreada, no representen ja més d'un 22% entre ambdues.

Bona part d'aquesta superfície l'han guanyada els arbres fruiters que des de 1968 mantenen llur superfície mentre que a Ca-

talunya passen d'un 8% a un 15% de la superfície conreada.

## CONCLUSIÓ

Ací hom recull un conjunt d'idees més que conclusions del treball.

No hi ha dubte que pel sector agrícola i ramader, el medi físic, la terra, és, encara, el mitjà de producció fonamental. En aquest sentit és evident que el terme d'Arbúcies està infradotat.

Considerat pel costat del sector forestal, el terme disposa d'una dotació de recursos físics realment important, tot i la necessària matisació per la baixa rendibilitat actual.

Les terres d'Arbúcies han sofert, entre 1945 i 1984, un fort canvi d'aprofitament del sòl: més d'una quarta part de la superfície total ha transformat la seva ocupació. En sentit ampli, han perdut terreny els conreus, les pastures i els erms; l'han guanyat els boscs, el nucli urbà, les vies de comunicació, les àrees industrials, les zones residencials.

La penetració de la societat i la vida urbana, i la consegüent pèrdua de la ruralitat, és un fet irreversible. Ho és també, la pressió de la dinàmica de l'economia urbana i el marc econòmic dominat per l'especialització. El procés que està en marxa des de fa dues dècades, provocarà més canvis en els pròxims anys amb augment de la superfície forestal i de l'ocupació urbana.

La primera per racionalitzar l'explotació arbòria, mantenint l'equilibri adequat entre conservació i millora de la massa i l'obtenció d'un benefici. La segona per donar resposta a la demanda industrial i turística: indústria lleugera especialitzada (fusteria, metal·lúrgia, confecció, etc.), segones residències, promoció del turisme interior de Catalunya, etc...

Quant a l'agricultura és evident que l'elevat nivell d'ocupació dels conreus farratgers és indicador de l'alt grau de reconver-

sió que ja ha assolit el sector. Aquests conreus destinats a l'alimentació del bestiar, confirmen l'orientació ramadera cada vegada més clara de l'agricultura al terme d'Arbúcies com a tota Catalunya.

## TAULES

Taula n° 1.

Distribució general de la superfície per municipis a la comarca de la Selva. Any 1980. (Ha)

Municipis	super. total	super. conrea	% sup. tot.	sup. de pastur.	% sup. total	super. forest.	% sup. total	altres ocupació	% sup. total
Amer	4985	340	7,0	15		4165	83,0	505	10,0
Anglès	1606	274	17,0			1226	76,0	106	7,0
Arbúcies	8694	696	8,0	158	2,0	5463	63,0	2377	27,0
Blanes	1784	338	19,0			180	10,0	1266	71,0
Breda	509	74	14,5	20	4,0	95	18,5	320	63,0
Brunyola	3661	860	23,0	10	1,0	2613	71,0	178	5,0
Caldes Malavella	5719	1362	24,0	5		4123	72,0	229	4,0
Cellera de Ter	1463	182	12,5			1076	73,5	205	14,0
Fogars de Tordera	3317	772	23,0	392	12,0	1704	51,5	449	13,5
Hostalric	339	10	3,0			55	16,0	274	81,0
Lloret de Mar	4787	67	1,5			3500	73,0	1220	25,5
Maçanes	2568	99	4,0			2365	92,0	104	4,0
Maçanet de la Selva	4521	616	13,5			1755	39,0	2150	47,5
Osor	5262	59	2,0	10		5023	95,0	170	3,0
Riells de M.	2653	49	2,0	8		2075	78,0	521	20,0
Riudarenes	4673	602	13,0	22		3693	79,0	356	8,0
Riudellots de la Selva	1338	759	57,0	69	5,0	405	30,0	105	8,0
St. Feliu de Buixalleu	6146	461	7,5			5100	83,0	580	9,5
St. Hilari Sacalm	8356	383	5,0	125	1,0	7173	86,0	675	8,0
St. Miquel de Clad.	1710	81	5,0			1522	89,0	107	6,0
Sta. Coloma de Farners	5421	255	5,0			4825	89,0	341	6,0
Sils	3032	1058	35,0	186	6,0	1418	47,0	370	12,0
Susqueda	5053	185	3,5	770	15,5	2518	50,0	1580	31,0
Tossa	3818	55	1,5			3400	89,0	363	9,5
Vidreres	4861	922	19,0			3198	66,0	741	15,0
Vilobí d'Onyar	3284	1979	60,0			980	30,0	325	10,0
Total	99560	12543	12,5	1790	2,0	69610	70,0	15617	15,5

Font: «Ministerio de Agricultura: superficies ocupadas por los cultivos agrícolas». De «Estadística Agrària de les comarques gironines, 1981». Publicació de la Cambra Agrària Provincial de Girona.

Taula n° 2:

Evolució de la utilització general del sòl al terme municipal d'Arbúcies (1945-1963)

Dades tal com es troben a les fonts citades

Utilització	1945		1955		1959		1963	
	Ha	% sup total	Ha	% sup total	Ha	% sup total	Ha	% sup total
p. conreada	381		1162		1150		1146	
p. pastures			159		153		154	
p. forestal	7228		6170		6146		6064	
p. altre ocupació	1085		1203		1245		1330	
p. total	8694		8694		8694		8694	

Elaboració pròpia a partir de les fonts citades i de les consideracions que es fan al text

Utilització	1945		1955		1959		1963	
	Ha	% sup total	Ha	% sup total	Ha	% sup total	Ha	% sup total
p. conreada	1400	16	1300	15	1200	14	1150	13
p. pastures	1109	14	998	12	1019	11,5	994	11
p. forestal	4500	51	4600	53	4650	53,5	4700	54
p. altre ocupació	1685	19	1795	20	1825	21	1850	22
p. total	8694	100	8694	100	8694	100	8694	100

Font: Per al 1945, «Amillaramiento de la riqueza rústica y pecuaria», procedent de l'Arxiu de l'Ajuntament d'Arbúcies. Elaboració pròpia. Per al 1955 i 1963, cadastre de rústega dels anys corresponents procedents del servei territorial de la Delegació d'Hisenda de Girona.

Taula N° 3:  
Evolució de la superfície dels diferents tipus de cultius al terme municipal d'Arbúcies (1945-1963)

Dades tal com es troben a les fonts citades

	1945		1955		1959		1963	
	Ha	% sup conr.	Ha	% sup conr.	Ha	% sup conr.	Ha	% sup conr.
Conreu								
Cereals	248		799		792		791	
Llegum gra								
Tubercles								
cons. humà								
Farratges								
Hortalisses	41		15		18		14	
Fruiters	35		88		83		83	
Vinya	48		222		220		220	
Olivera	9		38		37		38	
Total superf. conreada	381		1162		1150		1146	

Elaboració pròpia a partir de les fonts citades i de les consideracions que es fan al text

	1945		1955		1959		1963	
	Ha	% sup conr.	Ha	% sup conr.	Ha	% sup conr.	Ha	% sup conr.
Conreu								
Cereals	492	35,0	349	27,0	285	24,0	266	23,0
Llegum gra								
Tubercles								
cons. humà								
Farratges	10	1,0	15	1,5	20	2,0	25	2,0
Hortalisses	66	4,5	88	6,5	83	7,0	83	7,0
Fruiters	48	3,5	90	7,0	80	6,0	70	6,0
Vinya	9	1,0	8	1,0	7	1,0	6	1,0
Olivera	775	55,0	750	57,0	725	60,0	700	61,0
Total superf. conreada	1400	100	1300	100	1200	100	1150	100

Font: Per al 1945, «Amillaramiento de la riqueza rústica y pecuaria», procedent de l'Arxiu de l'Ajuntament d'Arbúcies. Elaboració pròpia.  
Per al 1955 i 1963, cadastre de rústega dels anys corresponents procedents del servei territorial de la Delegació d'Hisenda de Girona.

Taula N° 4:  
Evolució de la superfície dedicada a altres ocupacions al terme municipal d'Arbúcies (1945-1963)

Dades tal com es troben a les fonts citades

	1945		1955		1959		1963	
	Ha	% sup total	Ha	% sup total	Ha	% sup total	Ha	% sup total
Ocupació								
Erms	663		338		426		344	
Terreny no productiu	227		481		400		525	
Terreny no agrícola	195		384		419		461	
Rius i llacs								
Total	1085		1203		1245		1330	

Elaboració pròpia a partir de les fonts citades i de les consideracions que es fan al text

	1945		1955		1959		1963	
	Ha	% sup total	Ha	% sup total	Ha	% sup total	Ha	% sup total
Ocupació								
Erms	700	8,0	700	8,0	700	8,0	700	8,0
Terreny no productiu	600	7,0	600	7,0	600	7,0	600	7,0
Terreny no agrícola	210	2,5	320	3,5	350	4,5	375	5,5
Rius i llacs	175	1,5	175	1,5	175	1,5	175	1,5
Total	1685	19,0	1795	20,0	1825	21,0	1850	22,0

Font: Per al 1945, «Amillaramiento de la riqueza rústica y pecuaria», procedent de l'Arxiu de l'Ajuntament d'Arbúcies. Elaboració pròpia.  
Per al 1955 i 1963, cadastre de rústega dels anys corresponents procedents del servei territorial de la Delegació d'Hisenda de Girona.

Taula n° 5: Evolució recent de la utilització general del sòl al terme municipal d'Arbúcies.

Utilització	1968		1970		1972		1974		1976		1978		1980		1982		1984	
	Ha	%	Ha	%	Ha	%	Ha	%	Ha	%	Ha	%	Ha	%	Ha	%	Ha	%
sup. conreada	1092	12,5	935	10,5	690	8,0	672	8,0	687	8,0	665	8,5	696	8,0	575	6,5	233	2,0
sup. pastures	782	9,0	745	8,5	117	1,5	118	1,5	160	2,0	156	2,0	158	2,0	150	2,0	30	0,0
sup. forestal	4700	54,0	4934	57,0	5435	62,5	5419	62,0	5584	64,0	5513	63,5	5463	63,0	5562	64,0	5930	69,0
altres ocupacions	2120	24,5	2080	24,0	2452	28,0	2485	28,5	2263	26,0	2360	27,0	2377	27,0	2407	27,5	2501	28,0
sup. total	8694	100	8694	100	8694	100	8694	100	8694	100	8694	100	8694	100	8694	100	8694	100

Taula n° 6: Evolució recent de la superfície dels diferents tipus de cultius al terme municipal d'Arbúcies (1968-1984)

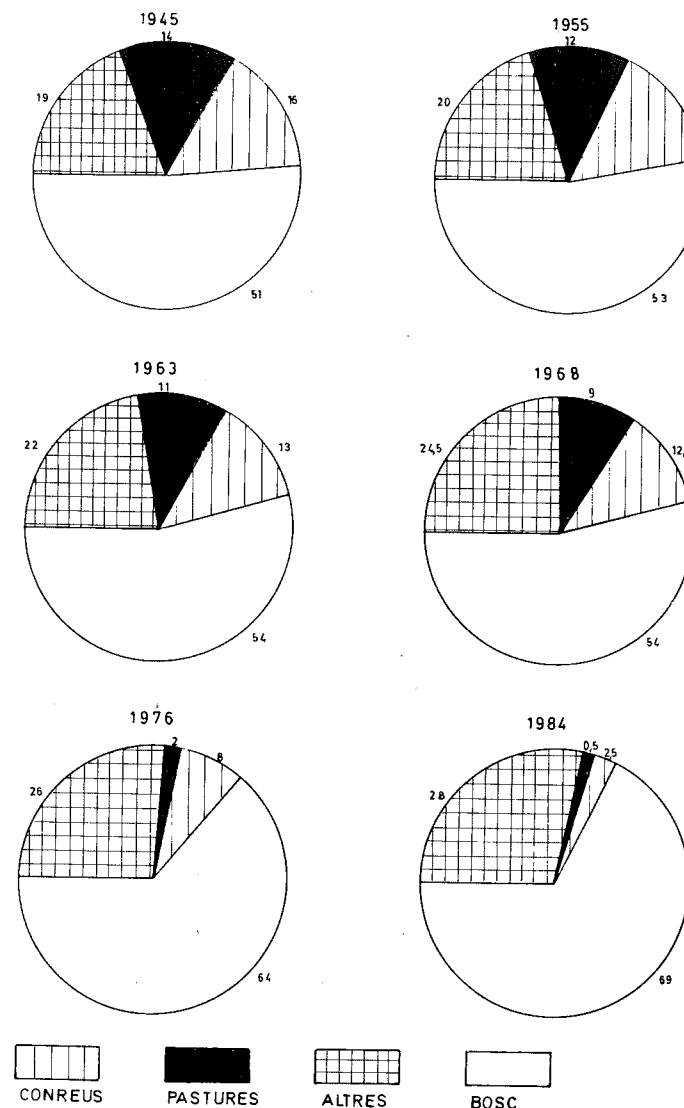
Conreu	1968		1970		1972		1974		1976		1978		1980		1982		1984	
	Ha	%	Ha	%	Ha	%	Ha	%	Ha	%	Ha	%	Ha	%	Ha	%	Ha	%
Cereals	91	8,5	84	9,0	36	5,0	49	7,0	66	10,0	63	9,5	75	11,0	95	16,5	47	20
Llegum. gra	65	6,0	47	5,0	14	2,0	13	2,0	11	2,0	4	0,5						
Tubercles																		
cons. humà	61	5,5	66	7,0	40	6,0	40	6,5	38	5,5	33	5,0	20	3,0	10	1,5		
Farratgers	84	7,5	93	10,0	104	15,0	119	18,0	119	17,0	117	17,5	185	26,5	171	30,0	124	53
Hortalisses	30	3,0	27	3,0	29	4,0	24	3,5	30	4,0	39	6,0	58	8,0	64	11,0	38	16
Fruiters	23	2,0	24	2,5	22	3,0	14	2,0	18	2,5	24	4,0	21	3,0	33	6,0	20	8
Vinya	51	4,6	25	2,5	22	3,0	15	2,0	12	2,0	4	0,5	4	0,5				
Olivera	14	1,0	2															
Guarets	673	62,0	567	61,0	423	62,0	398	59,0	393	57,0	381	57,0	333	48,0	202	35,0	4	
Total superfície conreada	1092	100	935	100	690	100	672	100	687	100	665	100	696	100	575	100	233	100

Taula n° 7: Evolució recent de la superfície dedicada a altres ocupacions al terme municipal d'Arbúcies (1968-1984)

Ocupació	1968		1970		1972		1974		1976		1978		1980		1982		1984	
	Ha	%	Ha	%	Ha	%	Ha	%	Ha	%	Ha	%	Ha	%	Ha	%	Ha	%
Erms	750	8,5	860	10,0	912	10,5	871	10,0	535	6,0	530	6,0	495	5,5	473	5,5	413	4,0
Terreny no productiu	780	9,0	690	8,0	609	8,0	708	8,0	787	9,0	805	9,5	827	9,5	799	9,0	775	9,0
Terreny no agrícola	415	5,0	355	4,0	675	8,0	731	8,5	766	9,0	825	9,5	855	10,0	935	10,5	1113	13,5
Rius i llacs	175	2,0	175	2,0	175	2,0	175	2,0	175	2,0	200	2,0	200	2,0	200	2,0	200	2,0
Total	2120	24,5	2080	24,0	2452	28,0	2485	28,5	2263	26,0	2360	27,0	2377	27,0	2407	27,5	2501	28,5

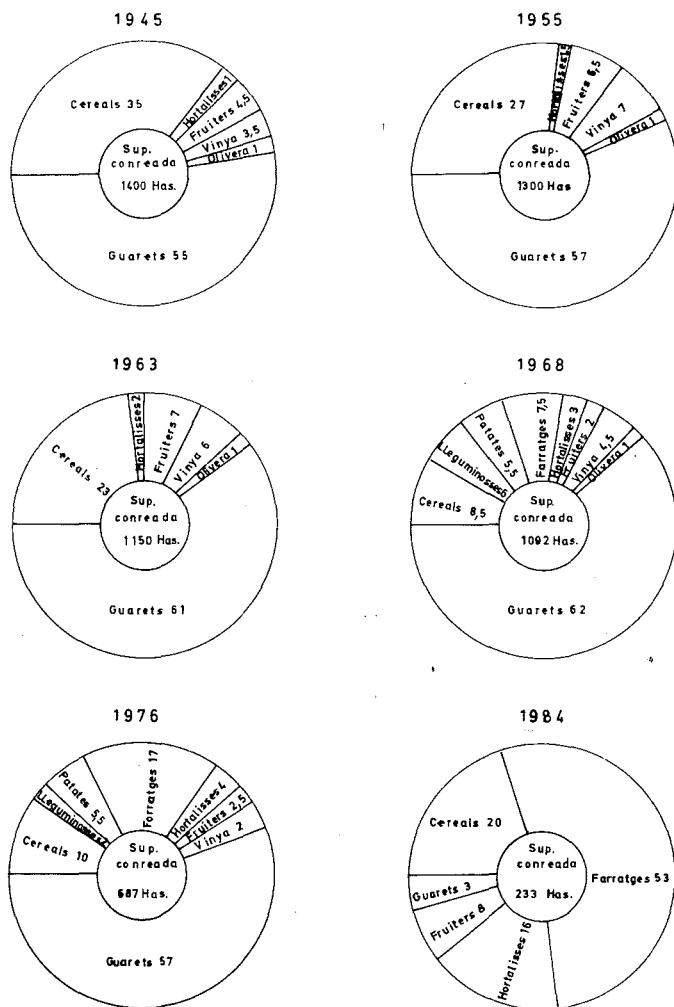
Font: Qüestionaris municipals del ministeri d'Agricultura sobre superfícies ocupades pels conreus agrícoles. Elaboració pròpia.

GRÀFIC I: Evolució de l'us del sòl en general al terme municipal d'Arbúcies ( Distribució percentual: 1945- 1984)

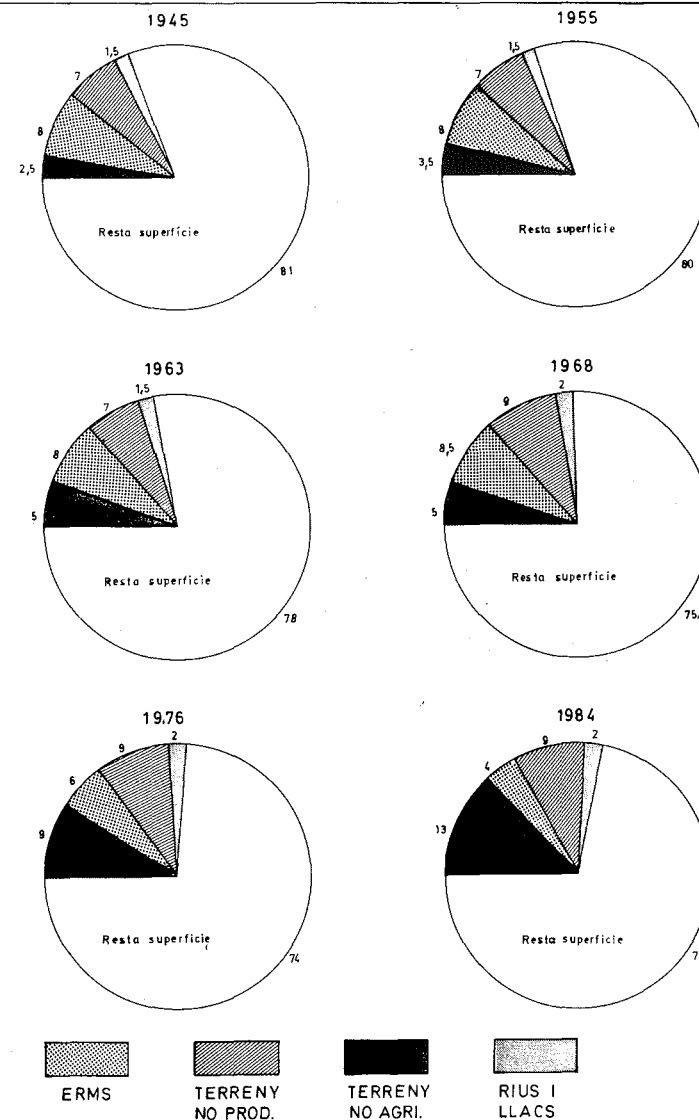


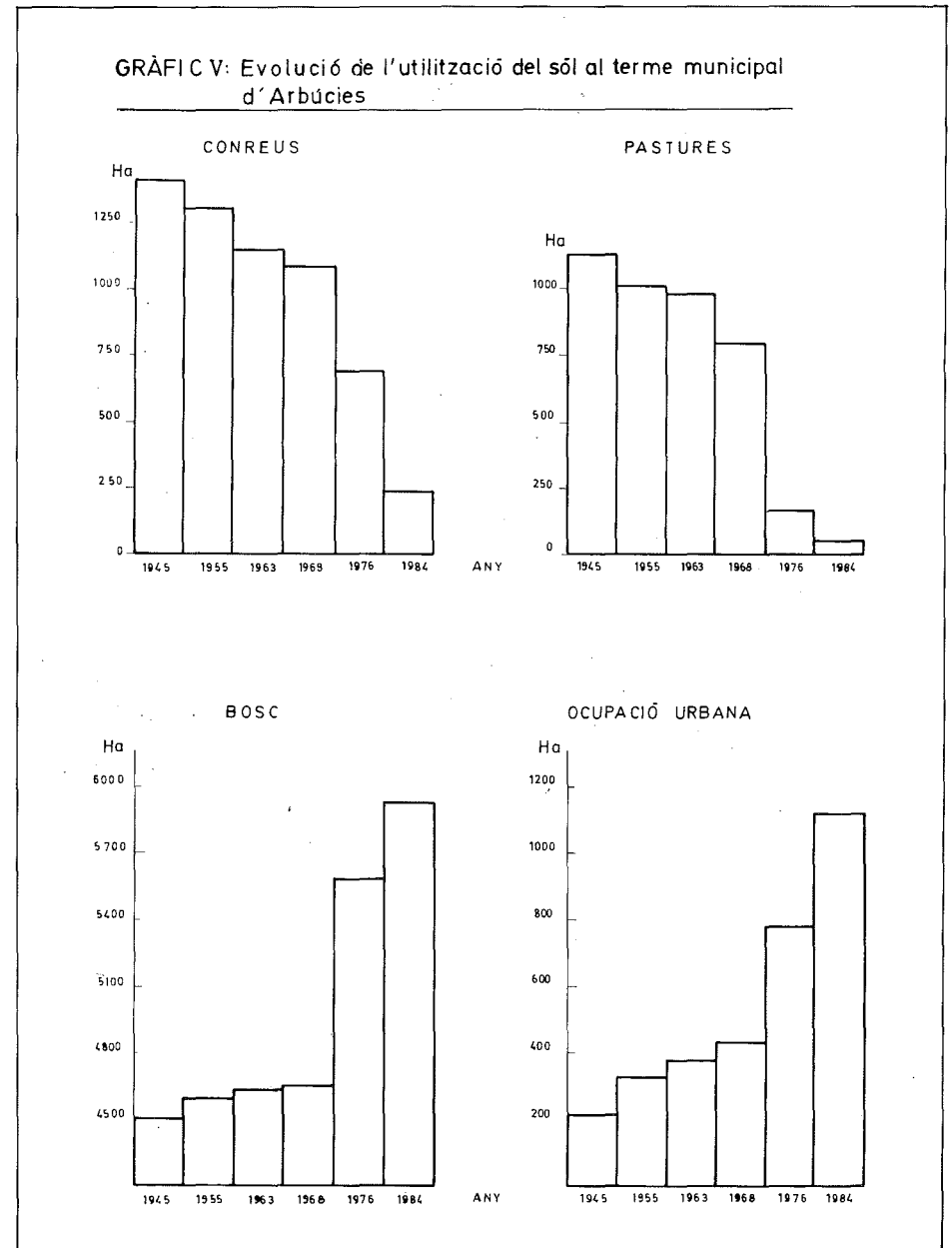
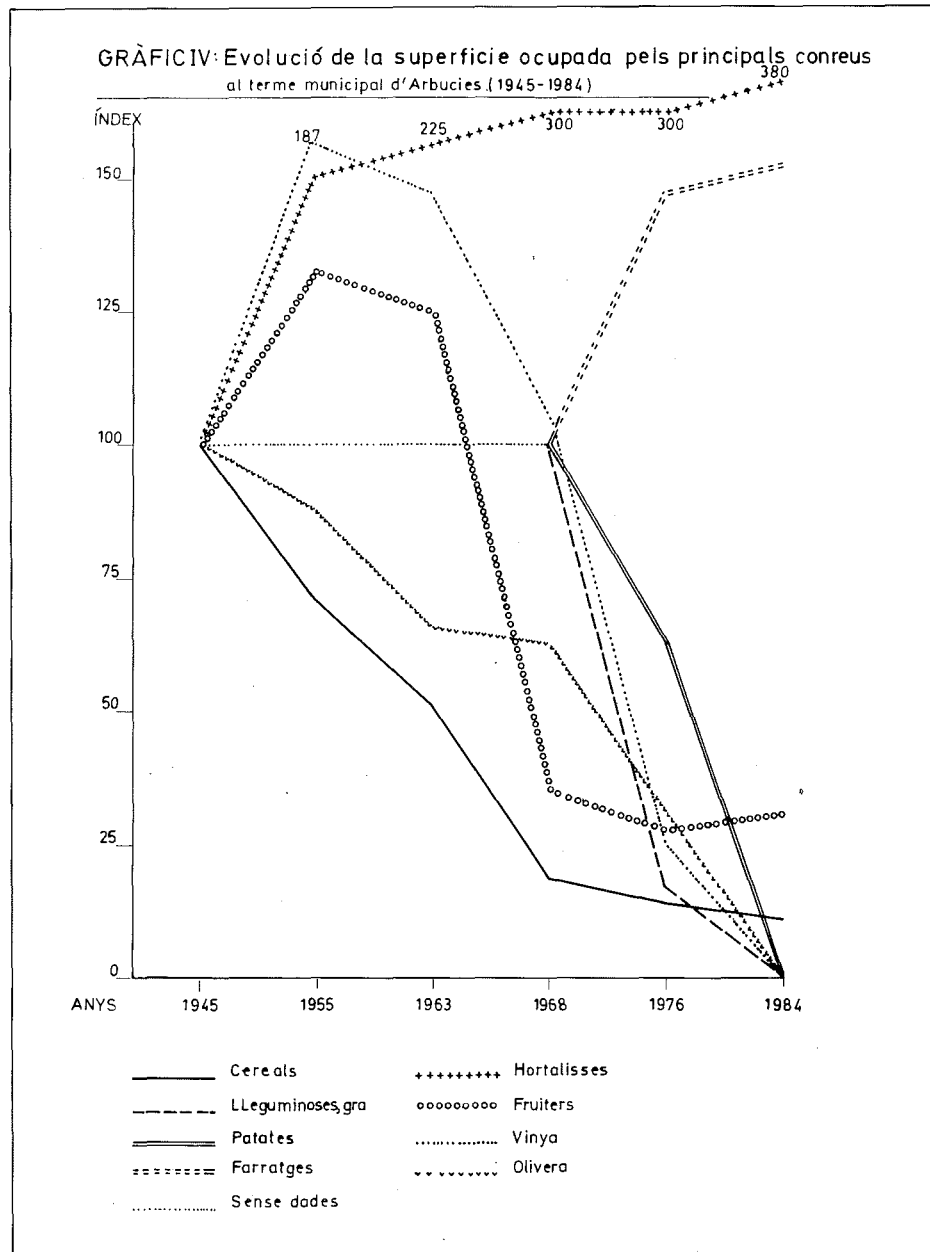


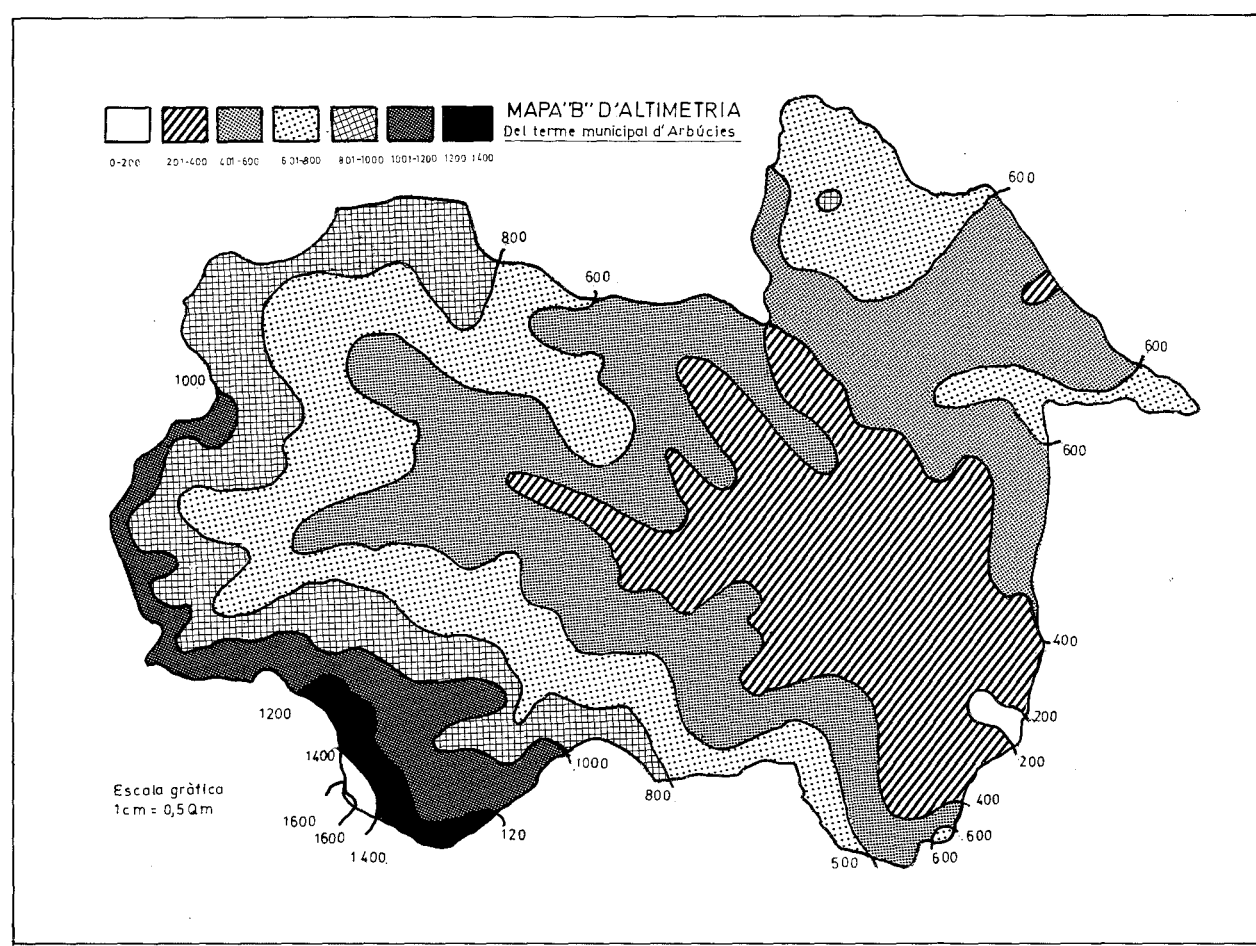
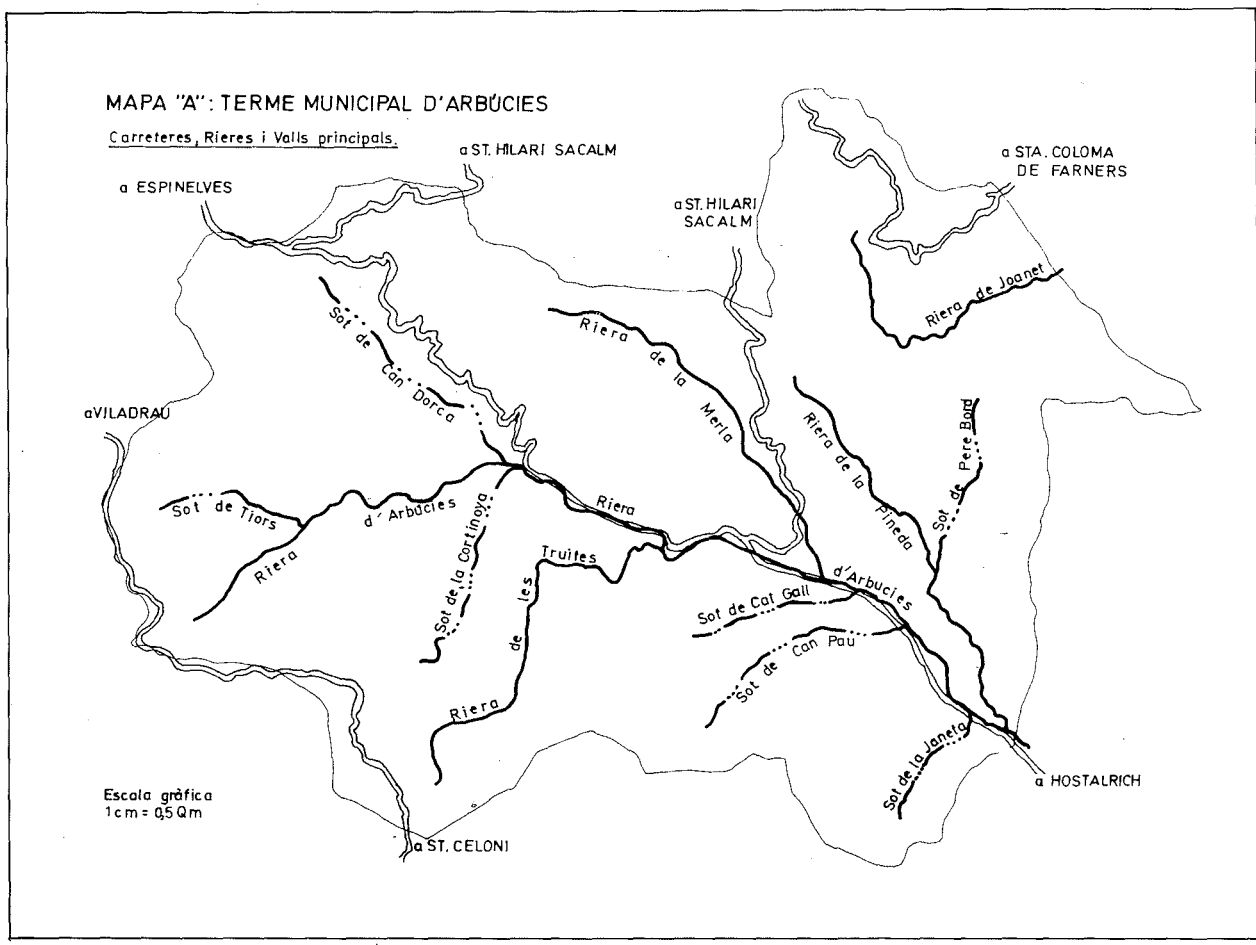
**GRÀFIC II: Evolució de l'ús del sòl conreat al terme municipal d'Arbúcies**  
Distribució percentual 1945-1984

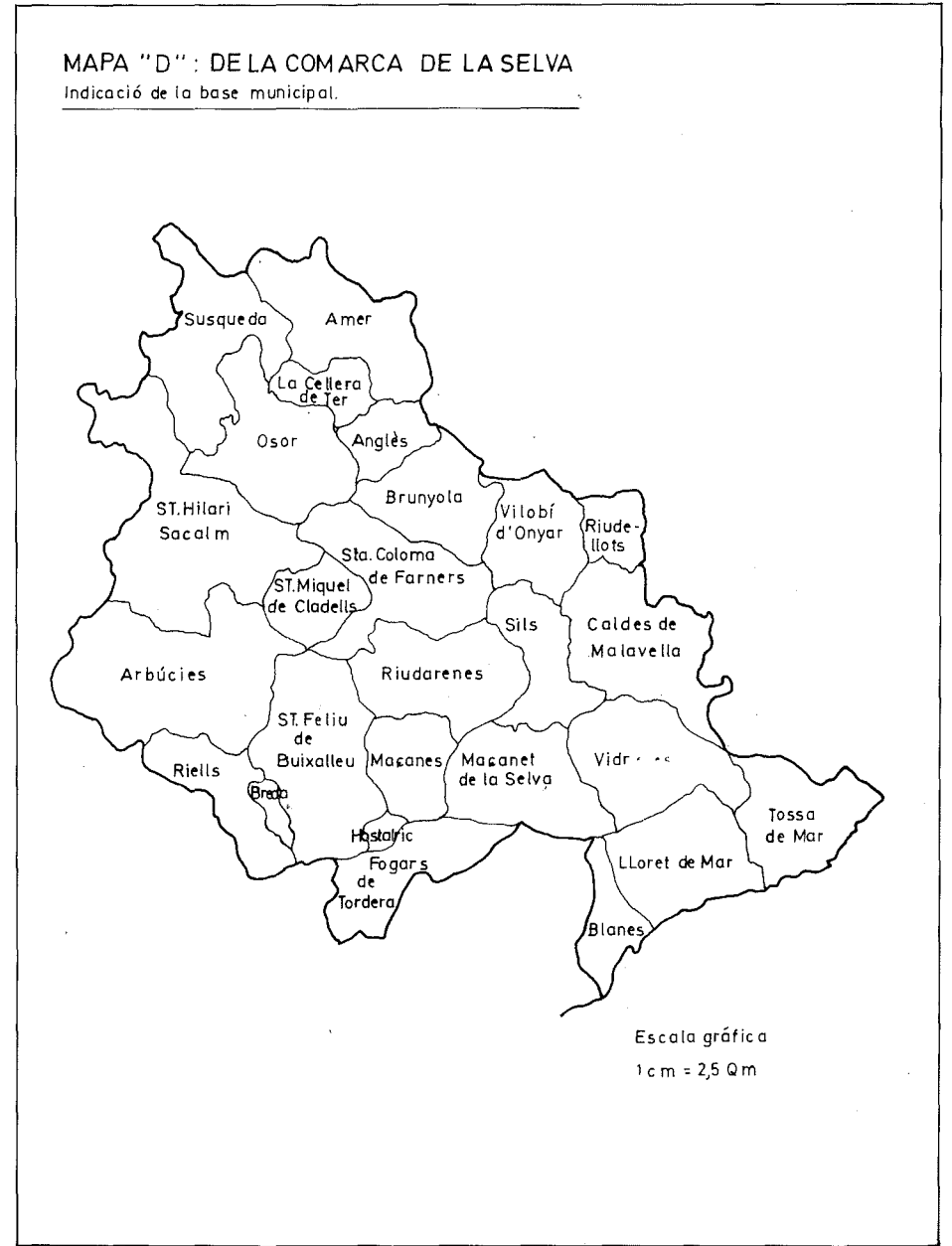
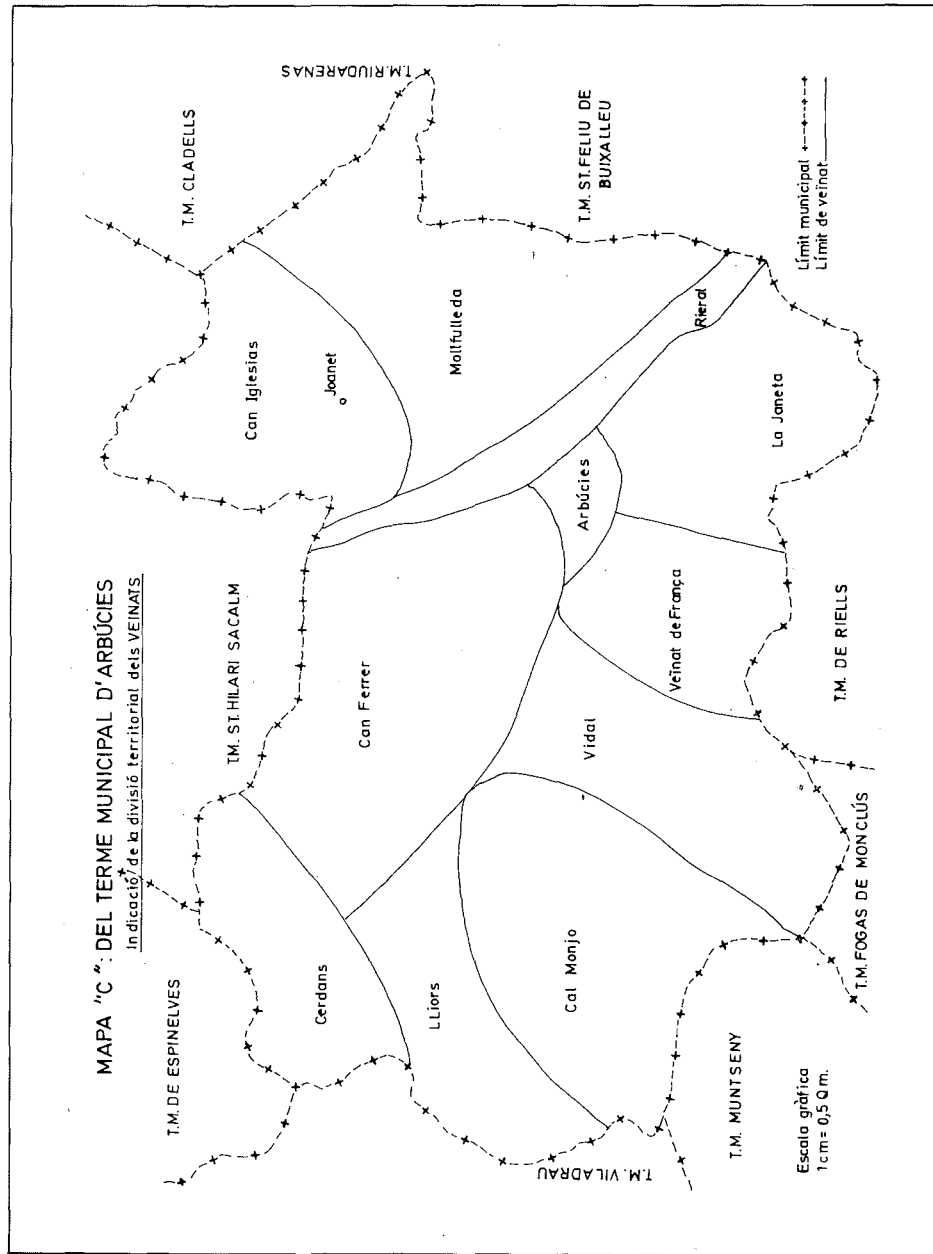


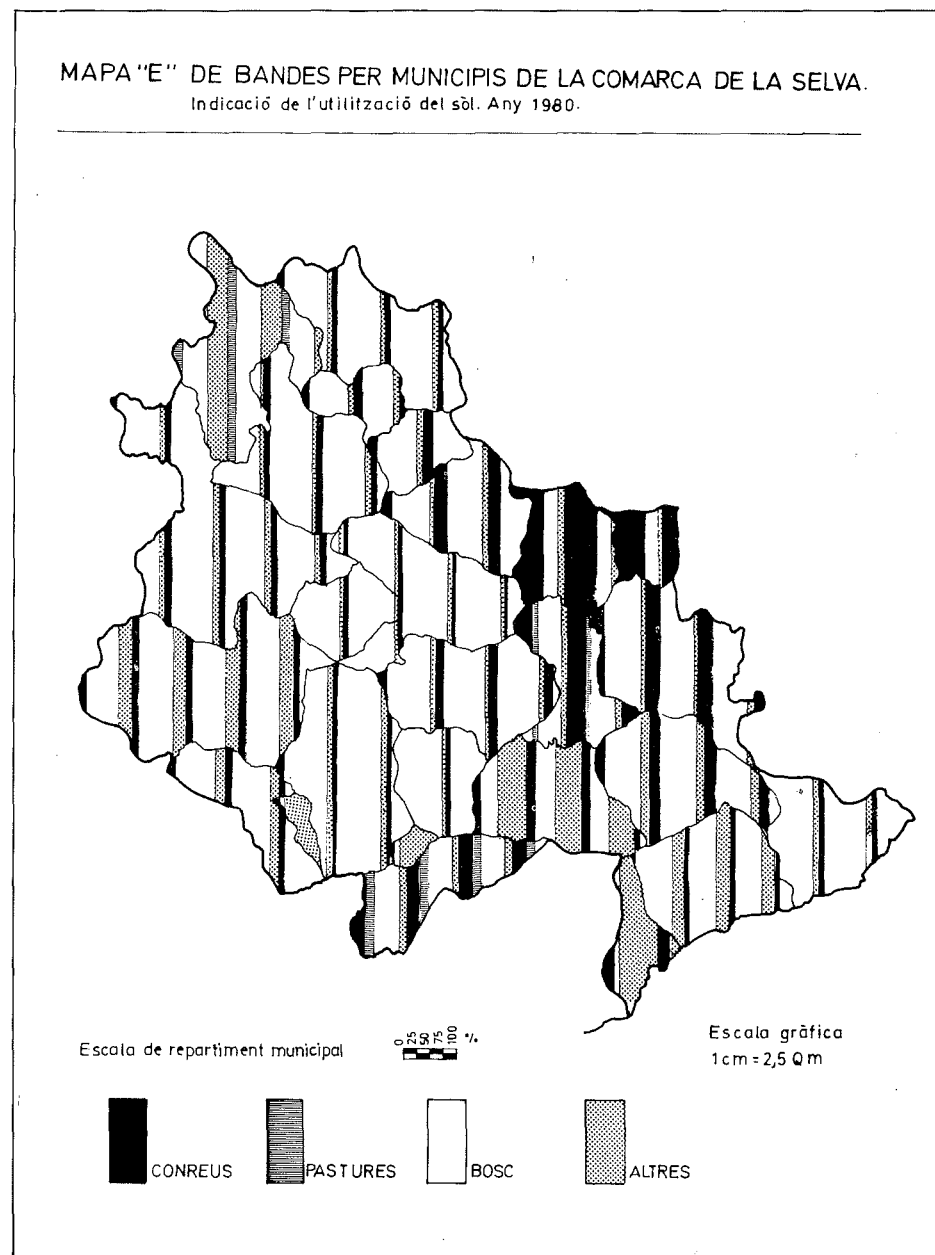
**GRÀFIC III: Evolució de l'ús del sòl en altres ocupacions al terme municipal d'Arbúcies** (Distribució percentual 1945-1984)











## BIBLIOGRAFIA

BENELBAS, L. (1981): *Economia agrària de Catalunya. Anàlisi del canvi a l'agricultura catalana, 1960-1975*. Ed. Ketres. Barcelona.

CEP, FUNDACIÓ (1980): *L'agricultura catalana, estudi econòmic*. Banca Catalana, Fundació Jaume Bofill. Barcelona.

CHECCHI, A. PEIX, J. (1979): *L'exploració pagesa a Catalunya*. «La Caixa», Ed. Vicens Vives.

GONZÁLEZ, E. (1984): *La Selva: una comarca de llarga tradició forestal*. Edició per les I Jornades Tècniques sobre boscos.

Servei d'Extensió Agrària de Santa Coloma de Farners.

LLOBET, S. (1947): *El medio y la vida en el Montseny, estudio geográfico*. C.S.I.C. Barcelona.

MAJORAL, R. (1980): *Atlas socio-econòmic de Catalunya*. Caixa de Catalunya, Servei d'Estudis del Banc Occidental i Banc Urquijo, vol I. Barcelona.

MAJORAL, R. (1981): «Activitats econòmiques primeres». *Gran Geografia Comarcal de Catalunya*, vol. 18, cap. XII. Barcelona.

SOLÉ SABARIS, LI. (Dr.) (1964): *Geografia de Catalunya*, AEDOS, Vols. I i II. Barcelona.